

ע"פ 3105/23 - מדינת ישראל נגד עלי סרחאן, מוחמד סרחאן

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 3105/23

ע"פ 3243/23

לפני: כבוד השופט נ' סולברג

כבוד השופט י' אלרון

כבוד השופטת י' וילנר

המערערת בע"פ 3105/23 והמשיבה בע"פ 3243/23: מדינת ישראל

נגד

המשיבים בע"פ 3105/23 והמערערים בע"פ 3243/23: 1. עלי סרחאן

2. מוחמד סרחאן

ערעורים על גזר הדין של בית המשפט המחוזי בחיפה, מיום 14.3.2023, בת"פ 54787-06-21, שניתן על-ידי כבוד השופט א' סלאמה

תאריך הישיבה: כ"ד בתמוז התשפ"ג (13.7.2023)

בשם המערערת בע"פ 3105/23 והמשיבה בע"פ 3243/23: עו"ד מוחמד סראחנה

בשם המשיבים בע"פ 3105/23 והמערערים בע"פ 3243/23: עו"ד עידית שינו אמיתי

פסק-דין

השופט נ' סולברג:

תאונת דרכים ומאבק יצרי בעקבותיה; במקום נזק ממונ ג דא, פגיעה פיזית הרת-אסון.

1. ערעורים, מזה ומזה, על גזר הדין של בית המשפט המחוזי בחיפה, בת"פ 54787-06-21 (השופט א' סלאמה), מיום 14.3.2023, שבגדרו נגזרו על המערערים בע"פ 3243/23 (המשיבים בע"פ 3105/23), האחים עלי ומוחמד סרחאן, עונשי מאסר בפועל ועונשים נלווים: על המשיב 1, עלי סרחאן (להלן: עלי) נגזרו 32 חודשי מאסר בפועל, בניכוי ימי מעצרו; 12 חודשים מאסר על תנאי למשך 3 שנים, לבל יעבור עבירת אלימות מסוג פשע; 6 חודשי מאסר על תנאי למשך 3 שנים, לבל יעבור עבירת אלימות מסוג עוון; ותשלום פיצוי לנפגע העבירה בסך של 40,000 ש"ח. על המשיב 2, מוחמד סרחאן (להלן: מוחמד) נגזרו 15 חודשי מאסר בפועל, בניכוי ימי מעצרו; 10 חודשי מאסר על תנאי למשך 3 שנים, לבל יעבור עבירת אלימות מסוג פשע; 5 חודשי מאסר על תנאי למשך 3 שנים, לבל יעבור עבירת אלימות מסוג עוון; ותשלום פיצוי לנפגע העבירה בסך של 5,000 ש"ח.

רקע

2. ביום 24.1.2022 הורשעו עלי ומוחמד במסגרת הסדר טיעון - בגדרו הודו בעובדות כתב האישום, ללא הסכמה לעניין העונש - בעבירות הבאות: עלי הורשע בביצוע עבירה של חבלה בכוונה מחמירה לפי סעיף 329(א)(1) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין או החוק); מוחמד הורשע בביצוע עבירה של סיוע לחבלה בכוונה מחמירה, לפי הוראות סעיף 329(א)(1), בשילוב עם סעיף 31 לחוק העונשין, וכמו כן הורשע בעבירת ניסיון תקיפה הגורמת חבלה של ממש, לפי הוראות סעיף 380 לחוק העונשין, בשילוב עם סעיף 25 לחוק העונשין.

3. עובדותיו המעיקות של כתב האישום, ממחישות את הקלות הבלתי נסבלת שבה אירוע מינורי במקומותינו, עשוי להתפתח במהירות מצמררת, למעשי אלימות מהסוג החמור ביותר. בצהרי יום 14.5.2021, בכפר נחף שבגליל העליון, נסע ברכבו מחמוד סרחאן, אביהם של עלי ומוחמד (להלן: מחמוד), יחד עם רעייתו ובני משפחה נוספים. אותה עת, נסעו ברכבם, בדרכי הכפר, גם ראפע יאסין (להלן: ראפע), ובנו. סמוך לסניף הדואר המקומי, התרחשה תאונת דרכים בין שני כלי-הרכב. כפי המתואר בגזר הדין, עם קרות התאונה, יצאו מחמוד וראפע מרכביהם, החליפו פרטים, ותוך זמן קצר הגיעו למקום קרובי משפחה משני הצדדים. בין המתקהלים היו גם עלי ומוחמד, בנו של מחמוד; ומוחמד סעיד, בן משפחת יאסין, הוא נפגע העבירה בהליך שלפנינו (להלן: סעיד). האווירה במקום התלהטה, והחל ויכוח קולני בין בני המשפחות בנוגע לצד האחראי לתאונה, כאשר חלק מהנוכחים, אשר סעיד נמנה עליהם, אחזו בידיהם חפצים מאיימים.

4. כעולה מגזר הדין, בשלב מסוים, ניגש עלי אל תא המטען של הרכב עמו הגיע למקום, נטל מפתח ברגים עשוי מתכת, ושב למקום ההתקהלות. הוויכוח התפתח לכדי עימות פיזי שכלל דחיפות ותגרות ידיים הדדיות. בשלב זה, כך מתואר, ניגש עלי אל עבר ערימה של קורות בניין בקרבת מקום, נטל משם קורת עץ, אורכה כ-1.9 מטרים, משקלה 3.2 ק"ג (להלן: קורת העץ), ושב לכיוון ההתקהלות. במקביל, התקרב מוחמד אל סעיד, וניסה לתקוף אותו באמצעות

עמוד 2

מקל שאורכו כ-1.5 מטרים. על מנת להתגונן מפניו, הרים סעיד את ידו והחל לנוס על נפשו מן המקום. תוך כדי מנסותו, התקרב אליו עלי, הניף את קורת העץ שבידו והכה עמה בחוזקה בראשו. זאת, כך נקבע, בכוונה לגרום לסעיד חבלה חמורה, נכות או מום. במקביל, מוחמד, אשר רדף אחרי סעיד, ניסה לחבול בו גם הוא, באמצעות המקל שבידו. החבטה הראשונה בראשו של סעיד לא הביאה לסיום המרדף ומעשי האלימות, אלא אפשרה לעלי לחבוט בעוצמה, זו הפעם השנייה, בראשו של סעיד.

5. בשלב זה, נפל סעיד החבול על הקרקע, ואיבד את הכרתו. עלי ומוחמד, אשר ראוהו מתמוטט, התרחקו מהזירה, שבו לרכביהם ונמלטו מהמקום.

6. כמתואר בגזר הדין, כתוצאה מהאירוע האלים, נגרמו לסעיד חבלות פיזיות קשות ביותר: "דימום סבדורלי סביב המיספרה ימנית בעובי מקסימלי של 1 ס"מ; סטייה של מבנה קו האמצע לשמאל כ-5 מ"מ; דימומים תת עכבישיים באונות פרונטליות משני הצדדים ואונה טמפורלית מימין; דימום פרנכמטי קטן באונה טמפורלית משמאל; בצקת מוחית; פנאומצפלוס בהמיספרה משמאל ובבסיס הגולגולת. זאת ועוד, נגרמו לקורבן העבירה שברים בגולגולת, בארובות העיניים ובעצמות הפנים". סעיד הובהל רגלית למרכז רפואי בקרבת מקום, ולאחר מכן, כשהוא מחוסר הכרה ומונשם, אל 'המרכז הרפואי לגליל' בנהריה. כתוצאה מהאירועים, אושפז סעיד במקום לפרק זמן של חצי שנה בקירוב, עד ליום 8.6.2021; לאחר מכן הועבר להליך שיקומי במרכז הרפואי 'ליונשטיין' ברעננה, שם עוד שהה בעת שהוגש כתב האישום.

עיקרי גזר הדין של בית המשפט המחוזי

7. כאמור לעיל, הסדר הטיעון לא כלל הסכמה לעניין העונש, שלגביו הוסכם כי הצדדים יגישו ראיותיהם, תסקיר נפגע עבירה, ותסקירי שירות מבחן ביחס לעלי ולמוחמד, אשר המלצותיהם לא יחייבו את המדינה.

8. תסקיר שירות המבחן בעניינו של עלי, התקבל ביום 1.5.2022. התסקיר פתח ברקע אישי ומשפחתי. צוין כי עלי, רווק בן 28, ללא הרשעות קודמות, וכי קודם מעצרו התגורר עם הוריו, להם 7 ילדים. לדברי עלי, לאחר 11 שנות לימוד, נשר מהלימודים על מנת לסייע בכלכלת המשפחה, והשתלב בעבודה במפעל. לדבריו, טרם מעצרו תכנן להינשא לזוגתו, סטודנטית בת 25, אך החתונה נדחתה מחמת האירוע נושא דיונו.

9. באשר לנסיבות העבירה, עלה מהתסקיר כי עלי אמנם לקח אחריות על מעשיו, אך בד בבד התקשה להכיר במלוא ההשלכות של המעשים על סעיד, ואף סבור הוא כי לסעיד "לא נגרמו נזקים לטווח הארוך והוא חזר לנהל אורח חיים תקין". עוד צוין בתסקיר, כי עלי הסביר את מעשיו על רקע תחושות של "לחץ ופחד" מהאפשרות לפגיעה בבני משפחתו בקטטה שהתפתחה, ואולם לא ידע להסביר מדוע רדף אחרי הנפגע ולא הניח לו, גם לאחר שזה ברח, וכבר לא היווה סיכון לבני משפחתו.

10. המשך התסקיר כלל הערכת סיכון לעבריינות עתידית, והתייחסות לסיכויי השיקום. כגורמי סיכון, נשקלו חומרת העבירה, והנזק שנגרם לסעיד. עוד צוין הקושי של עלי לשתף בפתחות באשר לנסיבות האירוע, ונטייתו "לטשטש

ולצמצם את התנהגותו בזמן העבירה". נוסף לאמור, צוין כי עלי "מתקשה לגלות אמפתיה לנזקים שגרם לקרבן", וכי הוא "עסוק במחירים האישיים אותם הוא משלם בעקבות האירוע". באשר לסיכויי השיקום, צוין בתסקיר כי עלי נעדר עבר פלילי, ואף הביע מוטיבציה לנהל אורח חיים תקין. בסיכום התסקיר, נכתב כי קיימת רמת סיכון בינונית להישנות התנהגות אלימה ברמת חומרה בינונית. במישור ההמלצה, צוין בתסקיר כי גיבושה כרוך היה בהתלבטות, שכן עלי, מחד גיסא, "הביע צער על המעשים ורצון מילולי להשתלב בהליך טיפולי במסגרת שירות המבחן", אך מאידך גיסא, "מתקשה לערוך התבוננות פנימית מעמיקה סביב התנהגותו והפגיעה שגרם לקורבן העבירה, וכי ביטויי המוטיבציה נועדו להקל על תוצאות ההליך המשפטי, ולא מתוך תובנה אמיתית לחומרת המעשים". לבסוף, הומלץ על "ענישה מוחשית בדמות מאסר בפועל, אשר תחדד עבורו את הפסול שבהתנהגותו ותהווה גורם מרתיע, לצד מאסר מותנה ופיצוי לקורבן".

11. תסקיר שירות המבחן בעניינו של מוחמד, הוגש עוד קודם לכן, ביום 13.4.2022. כעולה מתסקיר זה, מוחמד "הצליח להתחבר באופן ראשוני" למניעים אשר הובילו אותו לביצוע המעשים, שבראשם הצורך לסייע ולהגן על בני משפחתו. עוד צוין, כי מוחמד לקח אחריות על מעשיו, הבין את חומרתם, שלל אותם, ואף מתחרט עליהם. באשר להערכת סיכויי השיקום, צוין בתסקיר כי יש למוחמד היכולת ליטול אחריות אישית על מעשיו, חלף השלכתה על גורמים חיצוניים, וכי הביע נכונות - לפחות ברמה המילולית - להשתלב בהליך טיפולי במסגרת שירות המבחן. בנוגע להערכת הסיכון לעבריינות עתידית, צוין בתסקיר כי מוחמד חש מחויבות לסייע לבני משפחתו, גם על חשבון מילוי צרכים אישיים. עוד צוינה ההתרשמות, כי על אף יכולת ויסות דחפים תקינה, עלול מוחמד לפעול "ללא תכנון ומחשבה מוקדמים, וללא חשיבה על השלכות מעשיו", שעה שהוא פועל מתוך תחושת מחויבות לבני משפחתו. על רקע ממצא זה, צוין בתסקיר, כי מוחמד עשוי להיגרר לאלימות במצבים שבהם על-פי תפיסתו הדבר דרוש לצורך הגנה על משפחתו. עוד צוין, כי "האמפתיה לפגיעה במתלונן אינה שלמה בעת הנוכחית". לנוכח מכלול הדברים, נקבע כי גם לגבי מוחמד קיימת רמת סיכון בינונית להישנות ביצוע עבירות ברמת חומרה בינונית. בשורת הסיכום, הומלץ לדחות ב-3 חודשים את הדיון שנקבע בשעתו, לשם שילובו של מוחמד בקבוצה טיפולית שתסייע לו בהתנהלותו, ותפחית מן הסיכון להישנות ביצוע עבירות מצדו.

12. בית המשפט המחוזי קיבל את המלצת שירות המבחן לטובת מיצוי ההליך השיקומי-טיפול של מוחמד, וביום 10.7.2022 הוגש בעניינו תסקיר נוסף. תסקיר זה כלל עדכון מאת שירות המבחן על אודות השתלבות מוחמד בקבוצה טיפולית. צוין, כי מוחמד עודנו מצוי בשלב ראשוני של הטיפול. לאור זאת, התבקשה דחייה נוספת של הדיון. בית המשפט המחוזי נעתר גם לבקשה זו, ותסקיר נוסף, שלישי במספר, הוגש ביום 18.10.2022. בתסקיר זה תוארו קשיי השתלבות של מוחמד בהליך הטיפול. בין היתר, צוינה התרשמות כי המוטיבציה של מוחמד ליטול חלק בהליך היא חיצונית, "מאימת הדין", וניכר קושי בגיבוש מוטיבציה פנימית. עוד צוין בתסקיר, כי מוחמד אינו מגלה פניות לתהליך טיפולי משמעותי; כי התייחסויותיו לאירוע העבירה מלמדים, למרבה הצער, כי נטילת האחריות שהביע בעבר לפני שירות המבחן לא היתה כנה; כי נטה לבסס הצדקה למעשיו (בין היתר בטענה כי סעיד ואחיו קיללו את אביו); וכי לא ניכרת הבעת אמפתיה מצדו כלפי סעיד. עוד צוין, כי לאחר מספר ניסיונות כושלים ליצור קשר עם מוחמד, התברר באמצעות אחותו, כי נעצר, לאחר שנתפס מפר את תנאי מעצרו. לבסוף, צוינה ההערכה כי בהיעדר הליך טיפולי, ישנו סיכון להישנות ביצוע עבירות, וסוכם כי "אין באפשרותנו לבוא בהמלצה שיקומית בשירותנו, שתהווה גורם מפחית סיכון להישנות".

13. תסקיר נפגע העבירה, הוגש ביום 4.5.2022. מהתסקיר עולה כי סעיד, בן 41, נשוי ואב ל-4 ילדים, מתגורר בכפר נחף; כי האירוע הקשה אותו חווה סעיד, התרחש זמן לא רב לאחר אירוע פטירה אחר במשפחה, וגרם להעמקת

המצוקה הנפשית שבה היה שרוי. עוד עולה מהתסקיר, כי סעיד הביע דאגה לבני משפחתו, על חייהם והתפתחותם בעתיד, בעקבות הפגיעה בו, והליכי השיקום הארוכים שעוד נכוונו לו. בתסקיר מתוארת מפי ילדיו של סעיד, תחושת אבדן ביחס לדמות האב שקדמה לאירוע, וכן השלכה שלילית על האווירה הכללית בבית, בשים לב לרגישות שפיתח סעיד לרעשים, ולצורך שלו בשקט. ביחס לאירועי האלימות עצמם, עולה מן התסקיר כי מנקודת מבטו של סעיד, מעורבותו התמצתה בניסיון "להרגיע את הרוחות", מבלי שצפה את מעשי האלימות הקשים. לדבריו, איננו זוכר דבר מרגע שנפגע ועד שהתעורר במרכז הרפואי לשיקום. עוד עולה מהתסקיר, כי סעיד סובל מקשיים של ממש בדימוי העצמי, נוכח הפער בין דמותו קודם להתרחשות האירועים - אדם חזק, אופטימי, מפרנס, עמוד תווך לבני משפחתו - כך לפי תיאורו; לבין דמותו לאחר אירועים אלה - אדם מוגבל, הנזקק לסיועם של אחרים, ואינו מסוגל לפרנס את בני ביתו כראוי. עוד מתוארת בתסקיר הבושה שחש סעיד נוכח מצבו, ונטייתו לשהות בביתו ולהימנע מקרבת אנשים. התסקיר מתייחס אף לקשיים ברובד הכלכלי, ולעובדה כי משפחתו מתקיימת, נכון למועד כתיבת התסקיר, מקצבת נכות זמנית של הביטוח הלאומי. במישור הנזקים הפיזיים, תוארו טיפולי פיזיותרפיה, כאבי ראש ורגישות רבה לרעשים, היוצרת אי-שקט ונטייה לעצבנות. בסיכום התסקיר נכתב, כי סעיד "מתקשה להסתגל לאובדנים הרבים עמם מתמודד ולאובדן השליטה על חייו, מרגיש אבוד, חרד וחסר אונים, לראשונה בחייו נזקק ותלוי בעזרת אחרים, אך גם סובל מתלותו זו". לבסוף, המליץ שירות המבחן, כי "יוטל על הנאשמים, בין יתר רכיבי הענישה, פיצוי כספי משמעותי, כמסר בתוצאה הקשה של מעשיהם".

14. משנאספו החומרים, קיים בית המשפט המחוזי 3 ישיבות לשמיעת הטיועונים לעונש. מטעם המדינה, העידו אהיו של סעיד ורעייתו. כמו כן, הוגש תיעוד ויזואלי של האירוע; תמונות של סעיד לפני האירוע ולאחריו; מסמכים רפואיים; ותלוש שכר של סעיד. מטעם ההגנה, העידה אָמם של עלי ומוחמד, וכן ארוסתו של עלי. כמו כן, הוגש, בין היתר, דוח של חוקר פרטי, ממנו עולה - כך נטען - כי סעיד שב לעבוד ולהתפרנס בכוחות עצמו.

15. ביום 14.3.2023 נגזר דינם של עלי ומוחמד. לאחר סקירה מהירה של העקרונות המנחים בענישה, ניגש בית המשפט המחוזי לקבוע את מתחם העונש ההולם לשניים. בית המשפט המחוזי עמד על הערכים המוגנים אשר נפגעו כתוצאה ממעשיהם של עלי ומוחמד, ובהם "שלמות הגוף, הגנה על ביטחוננו של הקורבן, שלווה הנפש וכבוד האדם לרבות זכותו לאוטונומיה על גופו ורווחתו" - ערכים שנקבע לגביהם כי הם "מהמעלה הראשונה". בגזר הדין אף צוינה העובדה כי האירוע האלים בוצע במרחב הציבורי, לאור יום, באופן שסיכן עוברי אורח נוספים, ואף חשף אותם "למראות המעשים האלימים ולתוצאותיהם". באשר לעוצמת הפגיעה בערכים אלו, תוך שימת לב לטיב הפגיעה בסעיד, נקבע כי עלי פגע בהם "ברמה בינונית ואף מעבר לכך", בעוד שפגיעתו של מוחמד בערכים אלו "מתונה יותר".

16. בהמשך, נדונה מדיניות הענישה הנהוגה בנוגע לעבירה של חבלה בכוונה מחמירה, ונסקרה הפסיקה הרלבנטית שעסקה במקרים דומים. אחר זאת, בחן בית המשפט המחוזי את הנסיבות הקשורות לביצוע העבירה. בהקשר זה צוין, כי כפי העולה מתיאור האירוע, חלקו של מוחמד בביצוע המעשים "קטן באופן משמעותי" מחלקו של עלי, אשר הפך פיזית באמצעות קורת העץ את סעיד, כפי שגם משתקף בעבירות אשר בביצוען הורשע כל אחד מהשניים. גזר הדין הצביע על נסיבות אשר יש בהן "כדי למתן קמעה את מתחם העונש ההולם", ובהן העדר תכנון מוקדם, וכן העובדה שהאירוע האלים התפתח מתוך קטטה מוקדמת שכללה מספר אנשים. באשר להעדרו של תכנון מוקדם, נקבע כי על אף ש"המעשים אלימים וחמורים, ויש להוקיעם", הרי ש"אין להתעלם מכך שלביצוע המעשים על ידי הנאשמים לא קדם סכסוך בינם לבין מי מהמתקלהלים, ובכללם קורבן העבירה. בהתאם, המעשים בוצעו על ידם בלא

תכנון מוקדם או תחכום". בהקשר זה הוזכרה העובדה כי קורת העץ באמצעותה הפכה עלי את סעיד, לא היתה באמתחתו מבעוד מועד, והוא הדין לגבי המקל שבו אחז מוחמד. באשר להתפתחות האירוע בעקבות קטטה מוקדמת, צוין כי "הרושם הכללי אשר נוצר מן המראות הוא של קטטה ומדון; מאבק אשר עלול להסלים בכל רגע בין מי מהנוכחים באירוע".

17. לעומת הנסיבות המקילות שתוארו, הרי שבמישור תוצאת המעשים, והפגיעה החמורה אשר נגרמה לסעיד, נקבע כי "יש כדי להניע את המטוטלת אל העבר השני". בהקשר זה צוינו הפגיעות הקשות בסעיד; משך הזמן שחלף עד לחזרתו להכרה; תקופת אשפוזו; תוכן המסמכים הרפואיים; הצילומים הקשים של סעיד לפני ולאחר מעשי האלימות; וכן האמור בתסקיר נפגע העבירה שפורט לעיל. כמו כן הובאה בחשבון עדות אחיו של סעיד, על אודות הטיפולים והניתוחים שעבר; היזקקותו לקביים; אבדן חוש הריח; הידרדרות במצבו הנפשי; ושיבתו המדודה לעבודה, במתכונת מצומצמת. בנוסף, צוינה העדות של רעייתו של סעיד, שבה העידה על מזגו העצבני מאז קרות האירוע, ועל עבודתו במשרה חלקית בלבד. כמו כן, ניתנה התייחסות לדוח החוקר הפרטי מטעם המשיבים, אשר התיימר להציג את סעיד כאדם עובד ועצמאי, מחוץ לביתו, באתר בניה, בחברת אנשים אחרים, בעודו מתהלך עצמאית (אך לא מרים משאות כבדים). עוד הובא בחשבון מסמך רפואי מיום 22.8.2022, שלפיו אין מניעה כי סעיד ישוב למלאכתו, "לאחר הערכה נירופסיכולוגית וכל עוד לא נדרשת הרמת משקלים". בית המשפט המחוזי סיכם את הדברים: "התמונה הכוללת המצטיירת מן העדויות והראיות כולן, היא של מי אשר נפגע באורח קשה עד מאוד, ומי אשר מצבו הוטב לאחרונה. אין זה אומר כי הפגיעות נגזו כלל היו, ואין זה אומר כי חייו של קורבן העבירה חזרו למסלולם. מן התסקיר ומעדויות אחי הקורבן ורעיית הקורבן, נגלים הקשיים ואותותיהם של מעשי הנאשמים על קורבן העבירה עצמו, וכן על משפחתו. אורחות החיים נשתנו. אין איש יודע אם ניתן יהיה להשיב את המצב לקדמותו במישורים השונים של החיים, לחלוטין".

18. על יסוד כלל האמור, קבע בית המשפט המחוזי כי מתחם העונש ההולם את מעשיו של עלי, נע בין 30 חודשי מאסר בפועל, לבין 64 חודשי מאסר בפועל, לצד ענישה נלווית; ואילו מתחם העונש ההולם את מעשיו של מוחמד, נע בין 14 חודשי מאסר בפועל, לבין 30 חודשי מאסר בפועל, אף הוא לצד ענישה נלווית.

19. משנקבע מתחם העונש, פנה בית המשפט המחוזי לגזור את עונשיהם של עלי ומוחמד, על יסוד נסיבות אשר אינן קשורות בביצוע העבירה. באשר לאפשרות לסטות מהמתחם, נקבע כי לא נמצאו טעמים המצדיקים סטייה ממנו, לא לחומרה משיקולי הגנה על שלום הציבור, ולא לקולא משיקולי שיקום.

20. בקביעת העונש בתוך המתחם, ניתן "משקל נכבד" להודאתם של עלי ומוחמד בעובדות אשר יוחסו להם בכתב האישום, במסגרת הסדר הטיעון; לחיסכון בזמן שיפוטי; ולייתור הצורך בשמיעת עדותו של סעיד. עוד הובאה בחשבון העובדה כי עלי ומוחמד אינם בעלי עבר פלילי, ואף צוין גילם הצעיר באופן יחסי. בנוסף, צוינה העובדה כי במסגרת הטיעון לעונש, הביעו השניים צער וחרטה על מעשיהם, וכן תקווה כי חייו של סעיד ישובו למסלולם. בהקשר זה קבע בית המשפט המחוזי, כי "הדברים שיצאו מפי השניים כנים ומהימנים בעיני", וזאת "בלא שנעלם מעיני האמור בתסקירי שירות המבחן בנוגע לנאשמים".

21. נוסף על האמור, צוינה עדות אָמם של עלי ומוחמד, אשר תיארה את הקושי מאז נעצרו השניים, את הדחק

הכלכלי בשל צמצום ההכנסות המשפחתיות, ואת צערה והתנצלותה בפני משפחתו של סעיד; כמו כן צוינה עדות ארוסתו של עלי, שתיארה בצער כיצד נקטעו הכנותיה לחתונה. "מעדות השתיים", כך צוין בגזר הדין, "נגלים אם כן גם הקושי של קרובי משפחת הנאשמים, וההשפעה של עונש מאסר עליהם, לרבות בפן הכלכלי". פרט לאמור, הביא בית המשפט המחוזי בחשבון את תקופת מעצרם של עלי ומוחמד באיזוק אלקטרוני, ותקופת 'מעצר הבית' של עלי - "תקופות אשר לא יובאו בחשבון על דרך של ניכוי מעונש המאסר שייגזר עליהם, אך ניתן להתחשב בהן בעת גזירת הדין". בהקשר זה צוין, כי עלי היה נתון במעצר באיזוק אלקטרוני במשך 10 חודשים לערך, ולאחר מכן, במשך 9 חודשים נוספים היה ב'מעצר בית'; וכי מוחמד היה מצוי במעצר באיזוק אלקטרוני במשך כ-13 חודשים. לבסוף, תואר בעניינו של מוחמד גם מסמך מאת מחלקת חינוך, טיפול ושיקום של שירות בתי הסוהר, מיום 12.12.2022, שבו נכתב כי מוחמד לא ביצע עבירות משמעות, ואף החל לשמש בתפקיד 'תומך לעצורי השגחה'.

22. בשקלול הנסיבות כולן, נקבע בגזר הדין, כי הכף נוטה "אל עבר מיקום עונשם של הנאשמים במחצית הראשונה של מתחמי העונש ההולם בעניינם, סמוך לתחתית המתחמים", תוך הנמקה כי "עונש המאסר בפועל אשר יושת על הנאשמים, לצד השתת ענישה משמעותית צופה פני עתיד, וסנקציה בעלת ביטוי כספי, יביאו להרתעת הנאשמים ולהרתעתם של עבריינים בפוטנציה, לבל יבצעו מעשי אלימות כגון דא. באופן זה יוגשם עיקרון ההלימה [...]". על יסוד קביעה זו, הושתו על עלי ומוחמד העונשים אשר פירטתי לעיל, בתחילת פסק הדין.

ערעורי הצדדים

23. המדינה טוענת בערעורה כי יש להחמיר בענישה - הן עם עלי, הן עם מוחמד. לטענתה, העונשים האמורים "אינם הולמים ואינם משקפים את טיבם של המעשים העברייניים, את תוצאותיהם ואת משמעותם החברתית". מתחמי העונש שנקבעו, כך נטען, נמוכים במיוחד, ואינם הולמים את העבירות הנדונות; את נסיבות ביצוען; ואת עוצמת הפגיעה בסעיד. לשיטת המדינה, בית המשפט המחוזי יחס משקל-יתר לעובדה שלאירוע האלים לא קדם תכנון; לדידה, דווקא ההצטיידות הספונטנית בכלי משחית מאולתרים, כתגובה חסרת פרופורציה לטיב הסכסוך שהתפתח במקום, מעידה על מסוכנותם הרבה של עלי ומוחמד. המדינה הדגישה בדבריה את הפוטנציאל הקטלני של מכת ראש עוצמתית באמצעות קורת עץ ומקל מהסוג שבהם נעשה שימוש בנסיבות ענייננו, כאשר "רק בנס ניצלו חייו של הקורבן". עוד עמדה המדינה על היות עלי ומוחמד חדורי מטרה לפגוע בסעיד, כפי שבא לידי ביטוי בהמשך המרדף אחריו, גם לאחר המהלומה הראשונה, וכן בהנחתת המהלומה השנייה. אם לא די בכך, טוענת המדינה, השניים אף הוסיפו חטא על פשע ונמלטו מהמקום עם התמוטטותו של סעיד, חלף הגשת עזרה.

24. עוד טוענת המדינה, כי התוצאה העונשית רחוקה מלשקף את טיב הנזקים הפיזיים והנפשיים שנגרמו לסעיד, וכן לבני משפחתו - פיזית וכלכלית. בנוסף, חוזרת המדינה ומדגישה את הנסיבות הבלתי מתקבלות על הדעת, שבהן יוכוח על מה בכך, מידרדר במהירות שיא לאלימות קשה וחמורה; לטענתה, תופעה זו, של הידרדרות מסכסוך חסר משמעות לפתרון אלים ביותר, הפכה, למרבה הצער, ל-"מכת מדינה של ממש". המדינה סבורה, כי שגה בית המשפט המחוזי כאשר קבע כי הפגיעה בערכים המוגנים מצד עלי ומוחמד, היא "ברמה בינונית ואף מעבר לכך", שכן לגישתה מכלול הנתונים מלמד כי הפגיעה היא ברף הגבוה. בשים לב לחומרת העבירות, טוענת המדינה, כי יש לייחס משקל מוגבל לנסיבותיהם האישיות של עלי ומוחמד, לצורך גזירת העונש. לבסוף, טוענת המדינה, כי בעונש שנגזר אין ביטוי הולם לממצאי תסקירי שירות המבחן, אשר לימדו, במקרה של עלי, על ניסיון לצמצם את חלקו באירוע האלים ולהפחית

ממשמעות השלכותיו על סעידי; ובמקרה של מוחמד, על העדר נטילת אחריות כנה, העדר אמפתיה וניסיון להצדיק את המעשה.

25. מנגד, מערערים עלי ומוחמד על חומרת גזר הדין. לטענתם - מבלי להקל ראש בחומרת המעשים - לא ניתן משקל הולם לשיפור הממשי שחל במצבו הרפואי של סעידי, אשר לטענתם כבר מתנהל באופן עצמאי. לשיטתם, בית המשפט המחוזי נתן משקל יתר לעדות אחיו של סעידי בנוגע למצבו, אשר אינה עולה בקנה אחד עם ההתאוששות הרפואית המשתקפת ממכלול החומר הרפואי ומדוח החוקר הפרטי. בנוסף, טוענים עלי ומוחמד, כי בית המשפט המחוזי לא יחס כל משקל לעובדה שסעידי לא העיד לפניו - נתון שהיה עליו לזקוף לחובתו. עוד שבים עלי ומוחמד ומזכירים את עובדת היותם נעדרי עבר פלילי, את החסכון בזמן שיפוטי שתרמה הודאתם במעשים, ואת החרטה שהביעו. לבסוף, צוינה גם התנהגותו החיובית של מוחמד במהלך מאסרו.

26. ביום 13.7.2023 התקיים לפנינו דיון, בו חזרו הצדדים על עיקרי טענותיהם. לקראת הדיון, ביום 25.6.2023, הובאו לעיוננו תסקירים עדכניים בעניינם של עלי ומוחמד. בתסקיר בעניינו של עלי, מצוין כי "לא ניתן בשלב זה לגבש חוות דעת מקיפה ומבוססת בנוגע לצרכיו הטיפוליים הממוקדים, ליחסו לעבירה, לתהליך הטיפול, וכיו"ב". באשר למוחמד, צוין בתסקיר כי הוא מביע חרטה על מעשיו, וכי "תפקודו חיובי, ללא עבירות משמעות", אך לצד זאת, צוין כי למוחמד נטייה לאלימות וכי קיים צורך בטיפול בתחום השליטה בכעסים.

דיון והכרעה

27. לאחר שעיינתי בגזר הדין, שקלתי את טענות הצדדים, ונתתי דעתי על כלל נסיבות העניין, באתי לכלל מסקנה כי דין ערעור המדינה - להתקבל, וכי דין ערעוריהם של עלי ומוחמד - להידחות.

28. כידוע, נקודת המוצא היא כי לא בנקל תתערב ערכאת הערעור בגזר הדין של הערכאה הדיונית; אפשרות זו שמורה למקרים של סטייה ממשית ממדיניות הענישה הראויה (ראו: ע"פ 4876/15 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 26 (3.12.2015); ע"פ 126/22 מדינת ישראל נ' פלוני, פסקה 10 (27.4.2022)). בענייננו, באתי לכלל מסקנה כי שומה עלינו להחמיר בעונשיהם של עלי ומוחמד.

29. על-פי מצוות המחוקק, העיקרון המנחה בקביעת העונש הוא עיקרון ההלימה, שמשמעותו "קיומו של יחס הולם בין חומרת מעשה העבירה בנסיבותיו ומידת אשמו של הנאשם ובין סוג ומידת העונש המוטל עליו" (סעיף 40ב לחוק העונשין). בית משפט זה עמד פעמים רבות על החומרה היתרה שבעבירות אלימות קשה, הטומנות בחובן סיכון לתוצאה קטלנית, עבירות בהן מזדמן לנו להיתקל למרבה הצער, שוב ושוב, גם עקב "ויכוח על עניין של מה בכך" (ראו: ע"פ 425/23 מדינת ישראל נ' Tekeste Teklu, פסקה 4 (4.7.2023) (להלן: עניין Tekeste Teklu)).

30. בית המשפט המחוזי מנה, בצדק, מספר שיקולים אשר יש בהם כדי למתן את העונש ההולם את מעשיהם של עלי ומוחמד. כשיקול לקולא, ביחס לקביעת מתחם העונש ההולם, צוין העדר תכנון מוקדם מצד השניים (סעיף 40ט לחוק העונשין); כשיקולים המצדיקים גזירת עונש מתון, בתוך המתחם עצמו, צוינו: גילם של עלי ומוחמד; פגיעת העונש

בבני משפחה אחרים; הודאתם של השניים בביצוע העבירות, שחסכה שמיעת ראיות ועדויות; וכן העדר עבר פלילי (סעיף 40א(1-2; 6, 11)).

ואולם, דומה כי הצדק עם המדינה בטענתה, שלפיה בית המשפט המחוזי לא יחס משקל מספיק לשורה של נסיבות, המשוות למעשים אופי חמור במיוחד; מעשים אשר מצדיקים לשיטתי, בהתאם לעקרון ההלימה, עונש חמור יותר.

31. אפתח בערך החברתי שנפגע כתוצאה מביצוע העבירות, ובמידת הפגיעה בו (סעיף 40ג לחוק העונשין). בהקשר זה, דומה כי מסקנת גזר הדין, כי פגיעתו של עלי היא "ברמה בינונית ואף מעבר לכך", וזו של מוחמד, אף "מתונה יותר" - איננה הולמת את חומרת הפגיעה בענייננו. הדברים אמורים הן ביחס לחומרה המושגית, הבוחנת את הערך החברתי המוגן; הן ביחס לחומרה הקונקרטי, המביאה בחשבון את הנסיבות הקשורות לביצוע העבירה (ראו: יורם רבין ויניב ואקי דיני עונשין כרך ג' בעמ' 1475-1477 (2014) (להלן: רבין וואקי, עונשין)).

32. במסגרת בחינת החומרה המושגית של מעשה העבירה, הנוגעת לערך החברתי המוגן שביסודו, יש לייחס משקל, בין היתר, לטיבו של העונש הקבוע בצד העבירה, כמו גם ליסוד הנפשי הנדרש לביצועה (רבין וואקי, עונשין, בעמ' 1476). בהתאם לאמות מידה אלו, דומה כי קשה להפריז בחומרתה של עבירת החבלה בכוונה מחמירה, אשר בוצעה על-ידי עלי, בסיועו הישיר של מוחמד. לבד מן החומרה הגלומה בכל עבירות החבלה המנויות בחוק העונשין, הרי זו שלפנינו מתווה עונש מקסימלי חמור במיוחד של 20 שנות מאסר, ומעוגן בה יסוד נפשי של כוונה, המלמדת על פגיעה בעצימות גבוהה במיוחד בערכים המוגנים שעל הפרק - ערכים שבית המשפט המחוזי היטיב לצייןם.

33. באשר לעוצמת הפגיעה הקונקרטי בערך המוגן - הנלמדת כאמור מנסיבות הקשורות בביצוע העבירה - דומה כי בגזר הדין לא ניתן משקל הולם למספר היבטים, המשקפים פגיעה חמורה במיוחד. כך, למשל, הרושם הוא כי לא ניתן בגזר הדין די משקל לנזק שצפוי היה להיגרם כתוצאה ממעשי האלימות (סעיף 40ט(א)(3) לחוק), גם אם נזק זה לא נגרם בפועל; בדין מציינת המדינה, כי "רק בנס ניצלו חייו של הקרבן". הנפת חפץ רב משקל, בעוצמה רבה, והטחתו בראשו של אדם, יש בה פוטנציאל ממשי לקפד את חייו. במובן זה, הגם שאין מדובר בכלי נשק קר 'מוכר' כמו סכין - לגביו כבר קידשנו מאבק "באמצעות ענישה הולמת ומרתיעה" (עניין Tekeste Teklu, פסקה 4) - הרי שנוכח הפוטנציאל הקטלני הדומה, יש מקום לענישה דומה, ובוודאי שאין להפחית באופן כה משמעותי מחומרת המעשה. עוד בהקשר זה, צודקת המדינה גם בהדגישה את הסכנה הפוטנציאלית שבהתנהגותם של עלי ומוחמד, גם ביחס לעוברי אורח ששהו במקום.

34. באשר לנסיבות הקשורות לנזק שנגרם לסעיד (סעיף 40ט(א)(4) לחוק), גזר הדין עצמו, בדרך הילוכו, מציין כי שיקול זה, יש בו "כדי להניע את המטוטלת" לחומרה; ואולם דומה כי גם בעניין זה צודקת המדינה. התוצאה העונשית, בסופו של יום, אינה נותנת ביטוי הולם למלוא הנזקים שנגרמו לסעיד. לא נחזור על הפרטים במלואם, כי רבים הם, לדאבון הלב; נסתפק אך בציון העובדה כי חייו של סעיד, גם אם למרבה המזל ניצלו, הרי לבטח לא ישוּבו להיות כשהיו. כמו כן, כידוע, אדוות הפגיעה בנפגע העבירה - הן פיזית, הן נפשית - מכות גם במעגלי החיים שסביבו, כפי שמתארים בני

ביתו וכפי שעולה מתסקיר נפגע העבירה (ראו, למשל, ע"פ 830/23 קסיס נ' מדינת ישראל, פסקאות 36-41 (18.6.2023)).

35. יתר על כן, כפי שכבר ציינתי - הן במבט פרטני על המקרה שלנו, הן במבט רחב יותר על מה שנראה כתופעה חברתית מדאיגה - לא ניתן להתעלם מהקלות שבה ויכוח מוגבל, מתפתח תוך זמן קצר לקטטה, ומשם קצרה הדרך למעשי אלימות קשים, שאך בנס לא נסתיימו באבדן חיים. אחת הנסיבות המצויינות בחוק העונשין לצורך קביעת מתחם העונש ההולם, נוגעת לסיבות שהביאו את הנאשם לבצע את העבירה (40ט(א)(5) לחוק); דומה כי לעיתים דווקא העדר כל סיבה ממשית, במה שנראה כמו אלימות שרירותית בעקבות עניין פעוט, יש בה כדי לבטא זלזול בוטה במיוחד בערך המוגן של חיי אדם ושלמות הגוף.

36. היבט נוסף שלא ניתן להתעלם ממנו, ושדומה כי אף הוא לא קיבל ביטוי הולם בתוצאה העונשית בגזר הדין, הוא מידת האכזריות שנלוותה למעשיהם של עלי ומוחמד (40ט(א)(10) לחוק). תיאור המעשה - קשה לקריאה. כפי שתואר לעיל, גם לאחר שסעיד נחבט בראשו בפעם הראשונה, הוא הוסיף לברוח על מנת למלט נפשו, "בְּלֹא-כֶחַ לְפָנָי רוֹדֵף" (איכה, א, ו); בנקודת הזמן הזאת, בין שתי המכות, נמלט סעיד כשהוא חסר אונים, חבול, ולבטח לא מהווה סכנה לאיש מהנוכחים. דבר זה לא מנע מעלי להנחית עליו את המהלומה הנוספת - וממוחמד, לנסות אף הוא לעשות כן. אכזריות המעשים מתבטאת גם בהפקרת סעיד בזירה, ובאדישות שהפגינו כלפיו, לאחר שהתמוטט, כשהוא מדמם.

37. לבסוף, שיקול חשוב נוסף שדומה כי לא קיבל משקל הולם בתוצאה העונשית של גזר הדין, נוגע לתמונה המשתקפת מתסקיריהם של עלי ומוחמד. כפי שתיארתי לעיל, מתסקירו של עלי מצטיירת תמונה של העדר לקיחת אחריות; צמצום חלקו באירוע האלים; ואי-הכרה במלוא הנזק שגרם לנפגע. מתסקירו של מוחמד - שלושה במספר - עולה במפורש העדרה של נטילת אחריות כנה; חוסר אמפתיה לסעיד; ואף ניסיון להצדיק את המעשה בדיעבד. אכן, בית המשפט המחוזי נתן דעתו על כך, כאשר ציין כי דברי החרטה שהשמיעו באוזניו עלי ומוחמד, בשלב הטיועונים לעונש, "כנים ומהימנים", על אף שלא נעלם מעיניו "האמור בתסקירי שירות המבחן בנוגע לנאשמים". ואולם קשה לאמץ את המסקנה כי הבעת החרטה המאוחרת, מאיינת את הרושם המובהק שהובע בתסקירים. זאת, בפרט בעניינו של מוחמד, אשר קיבל הזדמנות ממשית להליך טיפולי, אך הליך זה הסתיים ללא הועיל, כמפורט במסקנות העגומות של התסקיר השלישי שניתן בעניינו.

38. לאור האמור עד כה - קיימת הצדקה להחמרה מסוימת בעונשם של עלי ומוחמד. לפיכך, ברי כי דין ערעוריהם להקלה בעונשם - להידחות. עם זאת, מצאתי לנכון להתייחס לטענה אחת שנטענה על-ידם בערעור. כאמור, לדבריהם, חלה התאוששות מסוימת במצבו של סעיד, אשר אף התחיל להתנהל בכוחות עצמו, ושב למלאכתו ברמת כשירות מסוימת. לפיכך, מבקשים עלי ומוחמד כי נקיים בהם מקרא שכתוב "וְכִי יִרְיֶבן אֲנָשִׁים וְהָפָה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוּ בְּאֶגְרֵף וְלֹא יָמוּת וְנִפְלַל לְמִשְׁקָבִי: אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקְהָה הַמָּכָה [...] (שמות, כא, יח-יט). אין בידי לקבל טענה זו. התאוששותו החלקית של סעיד, איננה מאיינת את עוצמת הנזקים הפיזיים והנפשיים שנגרמו לו - עליהם אין חולק; ומכל מקום - אין בכך כדי להוות נסיבה להקלה בעונש, בהינתן יתר השיקולים שנמנו לעיל, ובפרט הצורך בהבעת סלידה מפני התופעה שבה ויכוח קל שבקלים, הופך עד מהרה לאירוע אלים ואכזרי, שבנס לא נגמר בתוצאה קטלנית הרת-אסון. שאר הטענות, הנוגעות לנסיבות מקילות הנזקפות לטובתם של מוחמד ועלי, לא נעלמו מעיני בית

המשפט המחוזי, אשר כאמור לעיל התייחס אליהם במפורש, וממילא לא מצאתי כי יש בהן כדי להטות את הכף.

39. סיכומו של דבר, סבורני כי יש מקום להחמיר בעונשם של עלי ומוחמד, גם אם באופן מתון יחסית, בשים לב לכלל הנקוט בידינו, שלפיו אין זו דרכה של ערכאת הערעור למצות את מלוא חומרת העונש (ראו, למשל, ע"פ 5836/22 יוגב נ' מדינת ישראל, פסקה 7 (4.4.2023)).

40. אשר על כן, אציע לחברי לדחות את ערעורם של עלי ומוחמד, ומנגד - לקבל את ערעור המדינה.

אציע אפוא, כי נורה על החמרת עונשו של עלי ב-18 חודשי מאסר בפועל, כך שחלף 32 חודשי המאסר בפועל שהושתו עליו, יעמוד עונשו עתה על 50 חודשי מאסר בפועל. כמו כן, נורה על החמרת עונשו של מוחמד ב-8 חודשי מאסר בפועל, כך שחלף 15 חודשי מאסר בפועל שהושתו עליו, יעמוד עונשו עתה על 23 חודשי מאסר בפועל. בדרך זו, תשמר הפרופורציה שבין תקופת המאסר שנגזרה על עלי לבין זו שנגזרה על מוחמד, גם בפסק דיננו בשלב הערעור. יתר רכיבי גזר הדין, בכללם עונשי המאסר על-תנאי וניכוי ימי המעצר - יעמדו בעינם.

ש ו פ ט

השופט י' אלרון:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופטת י' וילנר:

אני מסכימה.

ש ו פ ט ת

לפיכך הוחלט כאמור בפסק הדין של השופט נעם סולברג.

ניתן היום, כ"ב באב התשפ"ג (9.8.2023).

עמוד 11

